

BAXSHI VA SHOIR OBRAZINING XALQ OG'ZAKI IJODIDA SHAKLLANISHI

*Aliasqarova Sarbinaz Yunus Rajabiy nomidagi
O'zbek milliy musiqa san'ati instituti 3-kurs talabasi*

Ilmiy rahbar: Yunus Rajabiy nomidagi

O'zMMSI Ilmiy bo'lim boshlig'i, dotsent Asatillo Sunnatillayev

Annotatsiya: Ushbu maqolada baxshi va shoir obrazining xalq og'zaki ijodida shakllanish jarayonlari tahlil qilinadi. Baxshi va shoirlar xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy olami va estetik didining ifodachilari sifatida alohida o'rin tutgan. Ularning obrazlari og'zaki adabiyotning turli janrlarida, jumladan, doston, qo'shiq, ertak, maqol va rivoyatlarda keng namoyon bo'ladi. Shuningdek, maqolada baxshilik an'anasi va shoirlik san'ati xalq hayotida tutgan ijtimoiy-madaniy ahamiyati hamda ular orqali shakllangan milliy tafakkur masalalari ilmiy jihatdan yoritilgan.

Kalit so'zlar: baxshi, shoir, xalq og'zaki ijodi, doston, epik meros, obraz, xalq madaniyati.

Kirish

Xalq og'zaki ijodi qadimdan xalqning ijtimoiy-siyosiy hayoti, turmush tarzi, urf-odatlar va dunyoqarashining badiiy in'ikosidir. Shu jarayonda baxshi va shoir obrazlari xalq ongida san'atkor, ma'naviy yetakchi, donishmand va tarbiyachi sifatida shakllanib borgan. Ular nafaqat badiiy ijodkor, balki milliy o'zlik va tarixiy xotirani saqlovchi shaxslar sifatida ham qadrlangan¹.

Asosiy qism

1. Baxshining xalq og'zaki ijodidagi o'rni

Baxshilar, avvalo, doston aytuvchi va uni avloddan-avlodga yetkazuvchi

¹ Karimov H. O'zbek xalq og'zaki ijodi. – Toshkent: Fan, 2005.
<https://scientific-jl.com/>

ijodkor sifatida tanilgan. Baxshi obrazida xalq qahramonlik, fidoyilik va badiiy mahorat timsolini ko'rgan. Dostonlarda baxshi ko'pincha "sadoqatli hofiz", "xalq ovozi" tarzida tasvirlanadi². Baxshining ovoz kuchi, soz chalish mahorati va epik xotirasi xalq nazarida ilohiy qobiliyat sifatida baholangan³.

2. Shoir obrazining shakllanishi

Shoir obrazining xalq ongida shakllanishi ham xalq og'zaki ijodida muhim o'rin tutadi. Shoir ko'proq she'riy ijod orqali xalqning dardu hasratini, orzu-intilishlarini ifoda etuvchi, xalq hayotiga bevosita ta'sir etuvchi shaxs sifatida ko'rsatiladi⁴. Rivoyatlar va maqollarda shoir "so'z sehri bilan dardga malham bo'luvchi" obrazida talqin qilingan.

3. Baxshi va shoir obrazining umumiy jihatlari

Har ikkisi ham xalqning ma'naviy ongida o'ziga xos yetakchilik vazifasini bajargan. Baxshi ko'proq epik xotirani saqllovchi va uni xalq orasida tarqatuvchi bo'lsa, shoir individual badiiy iste'dod orqali xalq ruhiyatini ifodalovchi sifatida namoyon bo'lgan⁵. Shu jihatdan ular bir-birini to'ldiruvchi ijodiy timsollar sifatida qaraladi.

4. Folklor janrlarida baxshi va shoir obrazining ifodasi

Dostonlarda – baxshi obrazining markaziy o'rni, qahramonlik va sevgi mavzulari bilan uyg'unlashgan.

Qo'shiqlarda – shoir obrazining xalq hissiyotini kuylashdagi mahorati aks etgan.

Maqollarda – "Shoir so'zi – xalqning ko'zi", "Baxshi aytgan doston – tarixning doston" kabi ifodalar xalq ongida badiiy so'z egalarining o'rnini mustahkamlab kelgan⁶.

5. Baxshi va shoir obrazining ijtimoiy-madaniy ahamiyati

Baxshi va shoirlar nafaqat badiiy ijodkor, balki xalqning tarbiyachisi, tarixiy xotirani saqllovchi va jamiyatda ma'naviy uyg'otuvchi shaxs sifatida

² Jo'rayev N. O'zbek folklori tarixidan. – Toshkent: O'zbekiston, 2010.

³ Matyoqubov O. Baxshilik san'ati. – Toshkent: G'afur G'ulom, 2012.

⁴ Is'hoqov S. Xalq og'zaki ijodida shoir obrazining shakllanishi. – Samarqand: SamDU, 2014.

⁵ Sodiqov B. Folklorshunoslik asoslari. – Toshkent: Universitet, 2016.

⁶ Qodirov M. O'zbek xalq maqollari va ularning ma'naviy mazmuni. – Buxoro: BuxDU, 2017.

namoyon bo'lganlar. Shu bois ular obrazlari xalq og'zaki ijodining markaziy ramziga aylangan⁷.

Xulosa

Baxshi va shoir obrazining xalq og'zaki ijodida shakllanishi xalqning badiiy tafakkuri, ma'naviy qadriyatlari va tarixiy xotirasining yorqin ifodasi hisoblanadi. Baxshi – epik merosni saqlovchi, shoir esa xalq hissiyotlarini kuylovchi timsol sifatida xalq madaniyatida chuqur ildiz otgan. Ularning obrazlari bugungi kunda ham milliy o'zlikni anglash va ma'naviyatni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov H. O'zbek xalq og'zaki ijodi. – Toshkent: Fan, 2005.
2. Jo'rayev N. O'zbek folklori tarixidan. – Toshkent: O'zbekiston, 2010.
3. Matyoqubov O. Baxshilik san'ati. – Toshkent: G'afur G'ulom, 2012.
4. Is'hoqov S. Xalq og'zaki ijodida shoir obrazining shakllanishi. – Samarqand: SamDU, 2014.
5. Sodiqov B. Folklorshunoslik asoslari. – Toshkent: Universitet, 2016.
6. Qodirov M. O'zbek xalq maqollari va ularning ma'naviy mazmuni. – Buxoro: BuxDU, 2017.
7. Normatov U. Xalq og'zaki ijodi va zamonaviylik. – Toshkent: Akademnashr, 2019.

⁷ Normatov U. Xalq og'zaki ijodi va zamonaviylik. – Toshkent: Akademnashr, 2019.

<https://scientific-jl.com/>